

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory-RMT)

1. ความนำ

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเป็นทฤษฎีหนึ่งในการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคมที่นักสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยมีงานบุกเบิกที่สำคัญคือ Resource Mobilization and Social Movements ของ John D. McCarthy และ Myer N. Zald (1977) เนื่องจากนับแต่ช่วงทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ในสังคมตะวันตกมีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมอย่างกว้างขวาง เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิความเป็นพลเมืองในสหรัฐอเมริกา ขบวนการต่อสู้เพื่อสันติภาพ ฯลฯ จุดสำคัญที่ทำให้กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมถูกพัฒนาขึ้นมา เพราะนักสังคมศาสตร์และนักเคลื่อนไหวทางสังคมพยายามสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายปฏิบัติการทางสังคมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น โดยให้ความสนใจกับปัญหาในการระดมมวลชน การเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพ และเงื่อนไข ปัจจัยด้านที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ หรือล้มเหลวของขบวนการทางสังคม โดยเรียกทฤษฎีการวิเคราะห์ใหม่นี้ว่า “ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) ”

ในขณะที่ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory) มีจุดเน้นเพื่อตอบคำถามว่า เหตุใดจึงเกิดการกระทำรวมหมู่ โดยให้ความสนใจต่อบัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ความเข้มแข็งทางการเมือง การถูกกลืนรอนเชิงเปรียบเทียบ ฯลฯ (ดูในบทที่ 1) ซึ่งเป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์หรืออยู่ในขณะนั้น แต่กรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมของทฤษฎีการระดมทรัพยากรกลับให้ความสนใจในประเด็นที่แตกต่างคือ ให้ความสนใจต่อประเด็นคำถามในเรื่ององค์การเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะในมิติด้านทรัพยากร ผู้นำ และยุทธวิธีเคลื่อนไหว รวมทั้ง การวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม

กรอบการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรที่ถูกพัฒนาขึ้นนี้ นอกจากจะได้พัฒนาการวิเคราะห์ของทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่แล้ว ยังเป็นการอุดช่องโหว่กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบกลุ่มผลักดัน (the politics of pressure groups) ด้วย ดังนั้น ก่อนที่จะพิจารณาถึงฐานคติการวิเคราะห์ของทฤษฎีการระดมทรัพยากร ในส่วนแรก จึงนำเสนอเรื่องความไม่เพียงพอของการวิเคราะห์การเมืองแบบกลุ่มผลักดัน หลังจากนั้นจึงพิจารณา เรื่องการวิเคราะห์ทฤษฎีการกระทำรวมหมู่ (Collective Action) ของ Mancur Olson ซึ่งเป็นพื้นฐานของทฤษฎีการระดมทรัพยากร ฐานคติของทฤษฎีและการพัฒนาต่อยอดโดย John D. Mc Carthy และ Zald และพัฒนาการของทฤษฎีตามลำดับ

2. แนวการวิเคราะห์การเมืองแบบกลุ่มผลักดัน (the politics of pressure groups)

2.1 การเมืองแบบกลุ่มผลักดัน

การเมืองแบบกลุ่มผลักดันมีประเด็นสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองว่าเป็นปรากฏการณ์ของการต่อรองต่อสู้แข่งขันระหว่างกลุ่มทางการเมืองต่างๆ ในสังคม เพื่อที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทางการเมืองปกครอง หรือผลักดันสิ่งที่สมาชิกเชื่อ เห็นดีเห็นงาม จุดหมายหรือเจตนาของการรวมกลุ่มก็คือ ความ

ต้องการที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการเมือง ในการผลักดันนโยบายต่างๆ ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มตน

ม.ร.ว.พฤษถีสถิต ชุมพล, (2538 : 2 และ 6-11) ได้แบ่งกลุ่มผลักดัน ในสังคมของประเทศอังกฤษ ออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) และ กลุ่มแสดงทัศนคติ (promotional groups) (บางที่เรียกว่า cause หรือ attitude หรือ ideological หรือ preference groups) ดังรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจอย่างใดอย่างหนึ่งในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนและการแบ่งแยกหน้าที่เฉพาะ เช่น การเกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่อาศัยกลุ่มเป็นตัวแทนในการผลักดันเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก โดยเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายในขั้นตอนต่างๆ นับตั้งแต่การก่อเกิดนโยบาย การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย หากนำมาประยุกต์กับสังคมไทย กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ ได้แก่ กลุ่มสมาคมชาวไร่ อ้อย กลุ่มเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน กลุ่มครู สภาหอการค้า สมาคมอุตสาหกรรม เป็นต้น

2. กลุ่มแสดงทัศนคติ (promotional groups) คือ กลุ่มที่เกิดขึ้นเพื่อผลักดันทัศนคติหรือประเด็นเรื่องราวในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ที่ไม่ใช่ผลประโยชน์เฉพาะของสมาชิกกลุ่ม เช่น กลุ่มนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่คัดค้านการสร้างเขื่อน คัดค้านอาวุธนิวเคลียร์ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ไม่เพียงแต่ใช้วิธีการผลักดันผ่านกระบวนการทางนโยบายเท่านั้น หากยังใช้วิธีการทางการเมืองในลักษณะที่เรียกว่า ปฏิบัติการท้าทายซึ่งหน้า (direct action) (เช่น กลุ่มกรีนพีซที่เข้าไปเอาตัวผูกกับแท่นระเบิดนิวเคลียร์เพื่อคัดค้านการทดลองนิวเคลียร์-ผู้เขียน)

นอกจากนี้ งานของ Castles (1967) ได้อธิบายลักษณะกลุ่มอิทธิพลที่พยายามก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองออกเป็นอีก 2 ประเภทเช่นเดียวกัน (ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการกับกิจกรรมของรัฐบาลหรือไม่ก็ตาม) กล่าวคือ กลุ่มผลประโยชน์ และ “กลุ่มทัศนคติ” (attitude group) ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือคุณค่าที่จำเพาะเจาะจง (เช่น กลุ่มคัดค้านการดื่มสุรา ฯลฯ) โดยสมาชิกของกลุ่มอาจไม่ได้มีผลประโยชน์ร่วมกันแต่มีทัศนคติร่วมกัน ซึ่งคล้ายกับการแบ่งประเภทที่ปรากฏในงานของ ม.ร.ว.พฤษถีสถิต ชุมพล

2.2 การอธิบายการเกิดขึ้นของกลุ่มผลักดัน

James Madison ได้อธิบายสาเหตุของการเกิดขึ้นของกลุ่มเฉพาะ (factions) ว่ามีเหตุมาจากความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายทรัพย์สิน เพราะเมื่อมนุษย์แต่ละคนมีทรัพย์สินที่ไม่เท่ากันจึงนำไปสู่การรวมกลุ่มกันเพื่อทำหน้าที่ในการพิทักษ์หรือป้องกันทรัพย์สินให้กับตนและผู้ที่มีทรัพย์สินอื่นๆ และทำหน้าที่เรียกร้องให้กับกลุ่มที่ยังไม่มีทรัพย์สิน นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีความแตกต่างในความสามารถทางสติปัญญาและความชำนาญพิเศษที่ไม่เท่ากัน เมื่อมนุษย์อยู่ในสังคมเสรีก็จะเกิดกลุ่มเฉพาะของผู้คนที่มีความสามารถเหมือนกัน ซึ่งจะนำมาสู่การรวมกลุ่มเพื่อพิทักษ์ป้องกันและเรียกร้องทรัพย์สินเช่นกัน กล่าวโดยสรุปในทัศนะของ Madison เงื่อนไขสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้คนมารวมกันในลักษณะของกลุ่มทางการเมืองคือเรื่องของทรัพย์สินสมบัติ (อ้างใน ไมตรี อินทุสุต, 2521:79-80)

ส่วน Tocqueville ได้อธิบายว่า เหตุที่ชาวอเมริกันมีสมาคมหรือกลุ่มเกิดขึ้นอย่างมากมาย เพราะการรวมกลุ่มทางการเมืองเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งของชาวอเมริกัน กล่าวคือ ในประเทศประชาธิปไตยแบบอเมริกาที่ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพอย่างเต็มที่นั้น การรวมกลุ่มเป็นหลักประกันและเป็นสิ่งจำเป็นที่จะใช้ต่อสู้กับการก้าวท้าวจากรัฐบาล (อ้างใน ไมตรี อินทุสุต, 2521:80-81)

ขณะที่ David Truman (1951) เสนอว่า ความสลับซับซ้อนของสังคมที่เพิ่มขึ้นเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการขยายตัวของกลุ่มผลประโยชน์ โดยความสลับซับซ้อนของสังคมนี้ก็คือ ลักษณะเฉพาะทางเศรษฐกิจและการแบ่งแยกความเฉพาะในโครงสร้างทางสังคม (social differentiation) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น ความเฉพาะทางด้านธุรกิจที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางธุรกิจในลักษณะของวงจรหรือกระบวนการ ซึ่งปฏิสัมพันธ์แบบวงจรของธุรกิจที่ทำการผลิตเฉพาะด้านดังเช่นที่ปรากฏกับธุรกิจการทำฟาร์มของอเมริกาหลังสงครามกลางเมืองในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 (ค.ศ.1864) จำนวนผู้ประกอบการอาชีพทำฟาร์มที่เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การแบ่งแยกประเภทการผลิตและเกิดความแตกต่างภายในโครงสร้างธุรกิจการทำฟาร์มขึ้น นอกจากนี้นวัตกรรมของเทคโนโลยีในไร่นา การมีระบบขนส่งที่ก้าวหน้า ฯลฯ ยังได้ก่อให้เกิดความแบ่งแยกแตกต่างของคนทำฟาร์ม เกิดเป็นผลประโยชน์เฉพาะส่วน และเกิดการมีปฏิสัมพันธ์ในวงจรทางธุรกิจที่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และค่านิยม ความสลับซับซ้อนของสังคมเหล่านี้จึงนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางธุรกิจเฉพาะของกลุ่มตนขึ้น

การเมืองของกลุ่มผลักดันทางการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ จึงอธิบายการเกิดขึ้นของกลุ่มว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ที่มีมูลเหตุของการรวมกลุ่มแตกต่างกันไปตามสภาพและลักษณะของสังคมเศรษฐกิจและการเมือง และกลุ่มทางการเมืองจึงเป็นกลุ่มที่รวมกันภายใต้เหตุผลของอุดมคติหรือผลประโยชน์ในทางการเมืองร่วมกัน โดยมูลเหตุหรือเจตนาที่สำคัญของการรวมกลุ่มทางการเมืองในลักษณะที่เรียกว่า กลุ่มผลักดัน (pressure groups) คือ การมีเจตนาเพื่อที่จะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน (แสวง รัตนมงคลมาศ, 2513:211 ซึ่งในบทความชิ้นนี้ใช้คำว่า กลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มอิทธิพล ในความหมายเดียวกัน) และการมีความสำนึกในผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญ (พุทธิสถาณ ชุมพล, ม.ร.ว., 2531: 127) ส่วนการอธิบายการก่อเกิดหรือที่มาของ “กลุ่มทัศน์ะ” หรือ “กลุ่มแสดงทัศนะมุ่ง” ได้ อธิบายจากฐานเดียวกันกับกลุ่มผลประโยชน์ แต่มีประเด็นสำคัญอยู่ที่ได้ขยายการอธิบายจากผลประโยชน์ทางวัตถุมาสู่ผลประโยชน์ในเชิงอุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ

ดังนั้น หากพิจารณาจากฐานคิดของกลุ่มผลประโยชน์ พบว่า การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างหรือบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเป็นเงื่อนไขหลักที่มีผลต่อการรวมกลุ่ม กล่าวคือ ในบริบทของสังคมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดความต้องการในผลประโยชน์ใหม่ๆ ที่ได้นำมาสู่การรวมกลุ่มของปัจเจกชนภายใต้ผลประโยชน์ใหม่เพื่อที่ปัจเจกบุคคลจะใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือในการบรรลุผลประโยชน์ดังกล่าว ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงบริบทที่นำไปสู่การรวมกลุ่มผลประโยชน์ที่มีความแตกต่างและหลากหลายในสังคมสมัยใหม่ เช่น สภาพการเติบโตไปสู่ความเป็นเมืองได้ก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำ การเกิดอาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มอาชีพในลักษณะเฉพาะมากยิ่งขึ้น หรือตัวอย่างกระบวนการพัฒนา

อุตสาหกรรม ที่ทำให้มีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตสินค้าขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการตั้งกลุ่มของเจ้าของผู้ผลิตกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานในลักษณะของสมาคมนายจ้าง และสหภาพแรงงาน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีกลุ่มผลักดันหรือกลุ่มผลประโยชน์มุ่งอธิบายการใช้กลุ่มในฐานะที่เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลภายใต้ระบบการเมืองหรือโครงสร้างของสังคมการเมืองที่หยุดนิ่ง แต่หากในสถานะที่เศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และนำไปสู่การเปลี่ยนสัมพันธภาพทางอำนาจในสังคมขนาดใหญ่ หรือในสถานะทางการเมืองไร้เสถียรภาพ เปลี่ยนแปลงเร็ว การศึกษาจะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เช่น “การปฏิวัติ” “การก่อการร้ายทางการเมือง” ฯลฯ

2.3 วิธีการต่อสู้

สำหรับวิธีการต่อสู้หรือเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อให้บรรลุจุดหมายของการรวมกลุ่มนั้น กลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มผลักดันจะให้ความสนใจกับวิธีการต่างๆ ที่จะส่งผล มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย เช่น วิธีการผลักดันผ่านรัฐบาลและรัฐสภา และวิธีการที่จะแสวงหาความเห็นจากสาธารณชนเพื่อใช้เป็นแรงกดดันต่อการตัดสินใจและกำหนดนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่ง การต่อสู้ของกลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มผลักดันจึงเป็นการต่อสู้ที่จำกัดขอบเขตอยู่ในช่องทางของระบบการเมืองปกติ โดยใช้อิทธิพลผ่านช่องทางของระบบการเมืองที่สำคัญ คือ ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเพราะเป็นส่วนสำคัญของการตัดสินใจทางการเมืองหรือการกำหนดนโยบาย โดยมียุทธวิธีในการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายที่กล่าวถึงกันโดยทั่วไป ได้แก่ วิธีการลوبيบี้ การมีระบบความเกี่ยวพันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ กับรัฐบาล รัฐสภา การรณรงค์สาธารณะ ฯลฯ (พททิสาน ชุมพล, ม.ร.ว., 2538:12)

ในด้านการดำเนินการทางการเมืองและฐานทรัพยากรทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มผลักดันพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมืองเพื่อเข้าถึงศูนย์กลางการตัดสินใจโดยอาศัยฐานทรัพยากรทางการเมืองของกลุ่มในเรื่องทรัพยากรและความชำนาญในการเข้าถึงสถาบันมากกว่าเรื่องของการระดมจากส่วนต่างๆ ของสังคม หัวใจทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดันจึงเป็นเกมของการกระจายทรัพยากรหรือการเข้าถึงผลประโยชน์ทางสังคมที่กลุ่มต่างๆ เล่น

2.4 ความไม่เพียงพอของทฤษฎีกลุ่มผลักดันในการอธิบายการเกิดกลุ่มทางการเมือง

ทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดันถูกวิพากษ์วิจารณ์ในประการที่สำคัญ ดังนี้

ประการแรก คือ การยึดถือหลักการที่ว่า กลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มผลักดันเกิดขึ้นและขยายตัวเพื่อปกป้องความต้องการผลประโยชน์หรืออัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม โดยอธิบายว่า การมีเป้าหมายดังกล่าวเป็นเงื่อนไขเพียงพอ (sufficient condition) สำหรับการเกิดขึ้นขององค์กรทางการเมือง

ประการที่สอง การอธิบายการเกิดขึ้นของกลุ่มว่า เป็นธรรมชาติของปัจเจกชนที่จะรวมกลุ่มเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน ซึ่งไม่ใช่เพียงเกิดขึ้นในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น และเห็นว่ารัฐบาลหรือรัฐเป็นเพียงปรากฏการณ์หรือภาพสะท้อนของการต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่ออกมาในรูปของนโยบายสาธารณะ การวิเคราะห์เช่นนี้จึงทำให้ทฤษฎีกลุ่มผลักดันมองการเมืองในลักษณะที่หยุดนิ่ง ไม่ให้ความสนใจวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในสังคม อันเป็นความขัดแย้งที่ไม่ได้เป็น

ปรากฏการณ์ของการต่อสู้หรือต่อรองระหว่างกลุ่มต่างๆ มากนัก แต่กลับมองว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่รัฐไม่ได้ทำหน้าที่เป็นกรรมการ ทั้งที่ ในทางตรงข้าม รัฐกลับเป็นตัวแสดงสำคัญ (หรือร่วมมือกับบางกลุ่มหรือบางส่วนของสังคม) ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น และไม่ใช่เป็นแค่กลไกของการตัดสินใจผ่านสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการต่างๆ

ประการที่สาม สิ่งในตัวแบบกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดันสามารถอธิบายได้ดี (หรือให้ความสนใจ) คือ การผลักดันนโยบายสาธารณะผ่านสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการ รวมทั้งการต่อสู้กดดันโดยการให้ทรัพยากรและวิธีการต่างๆ ของกลุ่มเพื่อบรรลุเป้าหมายด้านนโยบาย อันเป็นจุดหมายสำคัญของการวิเคราะห์และการอธิบายของทฤษฎีกลุ่มผลักดัน/กลุ่มผลประโยชน์

ด้วยข้อจำกัดในการอธิบายการเกิดขึ้นของกลุ่มของทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มผลักดัน ต่อมา Mancur Olson ได้เสนอ “ตัวแบบมนุษย์เศรษฐกิจที่สมเหตุสมผล” (rational economic man model) เพื่อพยายามอุดช่องโหว่ โดยการเพิ่มเงื่อนไขเรื่องเหตุกระตุ้นส่วนบุคคลและเพิ่มมิติของเหตุกระตุ้นที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความพึงพอใจด้านอุดมการณ์ สถานภาพทางสังคม ฯลฯ ให้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับการอธิบายการรวมกลุ่มของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีการระดมทรัพยากรที่พัฒนาไปสู่เรื่องของทรัพยากรขององค์กร บทบาทของผู้ประกอบการทางการเมือง (political entrepreneur) และองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม

3. งานบุกเบิกของ Mancur Olson

The Logic of Collective Action : Public Goods and the Theory of Groups (1965) ของ Mancur Olson นักเศรษฐศาสตร์ เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากร อยู่ในชุดงานวิจัยที่จัดพิมพ์โดยภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดย สภาวิจัยด้านสังคมศาสตร์ (Social Science Research Council) และ มูลนิธิชินเนอร์ (Shinner Foundation) งานชิ้นนี้มีรากฐานการอธิบาย อยู่ที่การคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล โดย Olson ปฏิเสธการอธิบายที่มีฐานคิดว่าความเดือดร้อน (grievances) เป็นเงื่อนไขเพียงพอของการเกิดขบวนการทางสังคม อันเป็นรากฐานการอธิบายของทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ที่เป็นกระแสหลักในการศึกษามาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1920 ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาจิตวิทยามวลชน (mass psychology) ดั้งเดิมของยุโรป ที่มีฐานคิดทางจิตวิทยาสังคมว่า การรวมกลุ่มเป็นพฤติกรรมที่แปลกแยก อยู่นอกวงขอบของสังคมปกติและไร้เหตุไร้ผล (irrational) และเสนอว่า การเกิดขึ้นกลุ่มหรือขบวนการทางสังคมเป็นสิ่งปกติ ปัจเจกชนมีเหตุผลในการคำนวณผลได้ผลเสียในการเข้าร่วม โดยปัจเจกที่มีเหตุมีผลจะเข้าร่วมกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ผลประโยชน์ร่วม (collective goods) ” หรือ “ผลประโยชน์สาธารณะ (public goods) ” ถ้าต้นทุนของการเข้าไปมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลไม่มากไปกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล

ขณะที่ทฤษฎี กลุ่มผลประโยชน์/กลุ่มผลักดัน เห็นว่า การเกิดกลุ่มเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมมนุษย์ โดยมีมูลเหตุสำคัญของการเกิดกลุ่มคือ ผลประโยชน์ร่วม (common or collective goods) หรือผลประโยชน์สาธารณะ (public goods) ซึ่งคือ สินค้าและบริการซึ่งปัจเจกบุคคลในกลุ่มทุกคนสามารถบริโภคและใช้ประโยชน์ได้ และไม่สามารถถูกยึดครองจากสมาชิกในกลุ่มแต่เพียงผู้เดียวได้ เช่น สวนสาธารณะ สิ่งแวดล้อม

สันติภาพ ฯลฯ รวมทั้งกฎหมายและนโยบายสาธารณะต่างๆ โดยการรวมกลุ่มแบบอัตโนมัติเพื่อใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมดังกล่าวนั้น แต่ Olson กลับเห็นว่า ปრაกฏการณ์ทางการเมือง-สังคม โดยทั่วไปนั้น ผู้ที่มีผลประโยชน์ร่วมส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์แต่อย่างใด เช่น ผู้บริโภค ผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ ฯลฯ จึงเกิดคำถามว่า เมื่อคนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลประโยชน์ร่วมและได้รับผลประโยชน์ แต่เหตุใดจึงไม่เข้าร่วมในกลุ่ม (ดังเช่น ในประเทศไทยมีผู้ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติจำนวนถึงราว 10 ล้านคน แต่มีผู้คนที่เข้าร่วมต่อสู้เรื่องกฎหมายป่าชุมชนเพียงไม่มากนัก)

ดังนั้น สำหรับ Olson ปัจจัย “ผลประโยชน์ร่วม” ของทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์จึงไม่ใช่ปัจจัยที่เพียงพอในการนำไปอธิบายการเกิดกลุ่มได้อย่างครอบคลุม เพราะปรากฏการณ์โดยทั่วไปการมีผลประโยชน์ร่วมไม่ได้นำมาสู่การรวมกลุ่มเพื่อใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือปกป้องหรือให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมเสมอไป และชี้ให้เห็นว่า ในกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกจำนวนมาก สมาชิกไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มก็ได้ เพราะสามารถรับผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มในลักษณะของ “ผู้รับประโยชน์โดยไม่ยอมจ่าย” (free rider) ได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวนี้อาจจะไม่เกิดในกรณีกลุ่มขนาดเล็กและขนาดกลาง เพราะสมาชิกอยู่ในสภาพที่จะถูกการบังคับ หรือ ลงโทษ หรือรับการจูงใจได้ง่ายกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของกลุ่มผันแปรไปตามขนาดของกลุ่มด้วย (ดูการอธิบาย “ขนาดของกลุ่มและพฤติกรรมกลุ่ม” ของ Olson (1965) บทที่ 2) ซึ่งทฤษฎีกลุ่มดั้งเดิมไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวนี้

พื้นฐานการอธิบายทางทฤษฎีที่สำคัญของ Olson คือคำถามว่า เหตุใดปัจเจกบุคคลเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกลุ่มในบางสถานการณ์ โดยเขาได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจเจกชนจะเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ในบางสถานการณ์เนื่องจากมีสิ่งกระตุ้น ซึ่งอาจจะเป็นการบังคับ การลงโทษ หรือการจูงใจ เช่น การตอบแทนพิเศษด้วยค่าจ้าง ฯลฯ ดังนั้น การกระทำรวมหมู่ (collective action) จึงเกี่ยวข้องกับปัจจัย 2 ประการ คือ เหตุกระตุ้นร่วม (collective incentives) และเหตุกระตุ้นสำหรับปัจเจก (selective incentive) โดยแม้ว่าเหตุกระตุ้นร่วมจะมีลักษณะที่ตอบสนองและเป็นเงื่อนไขร่วมกัน แต่เหตุกระตุ้นร่วมก็ไม่ใช่ว่าทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกระทำรวมหมู่ (collective action) นอกเสียจากว่าจะมีเหตุกระตุ้นเฉพาะบุคคลส่งเสริมให้เขาต้องกระทำเช่นนั้น

Olson ได้เสนอ “ตัวแบบมนุษย์เศรษฐกิจที่สมเหตุสมผล” (rational economic man model) ซึ่งก็คือ ตัวแบบที่พยายามจะแก้ปัญหาคารอธิบายผู้รับประโยชน์โดยไม่ยอมจ่าย (free rider) ที่จะเป็นปัญหาของกลุ่มผลประโยชน์ขนาดใหญ่ โดยได้เพิ่มเงื่อนไขที่เพียงพอในการอธิบาย “ผู้ตัดสินใจที่สมเหตุสมผล” ว่าปัจเจกบุคคลจะตัดสินใจบนผลประโยชน์สูงสุดด้วยการเลือกเข้าสู่การรวมกลุ่มหรือในการกระทำรวมหมู่ (collective action) เพื่อให้ได้มาซึ่ง “ผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม” (collective goods) ถ้าการรวมตัวดังกล่าวสามารถเสนอผลประโยชน์ได้มากกว่าหรือเท่ากับต้นทุนที่เขาต้องจ่ายไปในการเข้าร่วมซึ่งก็คือ สิ่งที่เรียกว่า “เหตุกระตุ้นสำหรับปัจเจก” (selective incentive) โดยได้แบ่งผลประโยชน์ดังกล่าวนี้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผลประโยชน์ทางวัตถุ (material benefits) คือ รางวัลตอบแทนที่ได้จากการเข้าร่วมในรูปของรายได้หรือบริการที่ประเมินค่าเป็นตัวเงินได้

2. ผลประโยชน์ด้านสถานะทางสังคม (status incentives) เป็นสิ่งที่ได้รับในมิติทางสังคม เป็นผลตอบแทนที่ได้จากการเข้าร่วมในบทบาทของการรวมกลุ่ม เช่น ความสนุกสนาน (fun) ความเป็นมิตร สถานภาพ หรือความเคารพนับถือ ฯลฯ.

3. ผลประโยชน์ด้านการบรรลุในอุดมการณ์ ความเชื่อ (purposive or expressive rewards)

4. ฐานคติของทฤษฎีการระดมทรัพยากร

]

ขณะที่ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ แม้จะมีกรอบในการอธิบายการเกิดและการรวมกลุ่มของปัจเจกอย่างหลากหลาย แต่มีฐานคติเบื้องต้นเดียวกัน คือ ความเดือดร้อนร่วมของผู้คน (shared grievances) เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญและเป็น “เงื่อนไขจำเป็น” (necessary condition) ที่ทำให้เกิดกระทำการร่วมหรือขบวนการทางสังคม แต่ทฤษฎีการระดมทรัพยากรกลับตั้งข้อสังเกตว่า ความเดือดร้อน ความรู้สึกถูกกดขี่ ความไม่พอใจของผู้คน ฯลฯ มีอยู่ทั่วไปในสังคม (เช่น การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในสังคมได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้คนที่ถูกอพยพและชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบด้านวิถีชีวิต การทำมาหากินจำนวนมาก) แล้วเหตุใดขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านจึงเกิดขึ้นบางพื้นที่เท่านั้น และยิ่งไปกว่านั้น การรวมกลุ่มกันของผู้คนยังเกิดขึ้นในช่วงบริบททางเศรษฐกิจ-การเมืองบางลักษณะเท่านั้น โดยหัวใจสำคัญของทฤษฎีการระดมทรัพยากร คือ การอธิบายการเกิดและการพัฒนาขบวนการทางสังคมไปสู่ความเข้มแข็ง ตลอดจนความสำเร็จของขบวนการทางสังคม ด้วย “เงื่อนไขเพียงพอ (sufficiency condition)” อื่นๆ นั่นคือ เงื่อนไขด้าน “องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement Organization-SMO)” กระบวนการระดมทรัพยากร และยุทธวิธีการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นจุดเน้นสำคัญในการวิเคราะห์ของ “ทฤษฎีการระดมทรัพยากร” โดยมีนักทฤษฎีคนสำคัญคือ John D. McCarthy และ Myer N. Zald, (1977) และต่อมาได้พัฒนาสู่ “ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (Political Process Theory)” ซึ่งบุกเบิกโดย McAdams (1982) ได้ขยายกรอบการวิเคราะห์ของทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิมมาสู่การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกคือ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure-POS) รวมทั้งกลุ่มและองค์กรซึ่งทั้งหมดเสริมและต่อต้านในบริบทแวดล้อมของขบวนการทางสังคม

McCarthy และ Zald ได้พัฒนาทฤษฎีการระดมทรัพยากรจากฐานคิดของ Olson ที่ว่า การกระทำการร่วมกันต้องการแรงกระตุ้นส่วนบุคคลและโครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดการลดต้นทุน การวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมจึงเกี่ยวข้องกับ “องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม” เพราะจะเข้ามาทำหน้าที่ในการรวบรวม “ทรัพยากร” (ซึ่งได้แก่ เงิน แรงงาน ความสมานฉันท์ ฯลฯ) และสร้างกิจกรรมในการระดมทรัพยากรซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญของขบวนการทางสังคม เมื่อเป็นดังนี้ ความสำเร็จ ล้มเหลว หรือการสร้างผลสะท้อนโดยการเคลื่อนไหวต่อผู้ของขบวนการทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับกลุ่มและองค์กรในบริบทแวดล้อมของขบวนการทางสังคม นอกจากนี้ องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมยังมีภารกิจสำคัญในการคัดค้านนวัตกรรมด้านวิธีการต่อสู้ อันได้แก่ ยุทธวิธีการระดมผู้สนับสนุน ยุทธวิธีดึงสาธารณชนและชนชั้นนำเพื่อให้เปลี่ยนมาเป็นผู้เห็นอกเห็นใจ หรือทำให้ผู้ที่ขัดขวางต่อต้าน

กลายเป็นผู้ที่เป็กลาง เมื่อขบวนการทางสังคมกระทำกรภายใต้บริบททางสังคม ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงมองว่า ขบวนการทางสังคมสามารถสร้างและใช้ประโยชน์จากบริบทหรือสภาพแวดล้อมดังกล่าวนี้ได้ เช่น พื้นที่สื่อหรือเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่ กลุ่ม องค์กรหรือสถาบันทางสังคมบางอย่าง ฯลฯ (McCarthy and Zald, 1977 :1216)

3.1 องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม

องค์ประกอบทางทฤษฎีที่สำคัญประการแรกของทฤษฎีการระดมทรัพยากร คือ องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งหมายถึง องค์กรที่มีลักษณะซับซ้อนหรือองค์กรที่มีลักษณะเป็นทางการ ที่มีจุดหมายของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายขบวนการทางสังคมหรือฝ่ายต่อต้าน ที่จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุจุดหมายของขบวนการ (McCarthy and Zald, 1976:1218) นอกจากนี้ Tarrow (1999: 123-124) ได้เพิ่มความหมายขององค์กรขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในอีก 2 ความหมาย คือ

1. องค์กรของการกระทำกรรวมหมู่ที่มีปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือ องค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็ได้ทั้งองค์กรแบบทางการ เช่น สมาคม กองทหาร ไปจนถึงองค์กรแบบไม่เป็ทางการ ซึ่งองค์กรเหล่านี้อาจถูกควบคุมโดยองค์กรแบบทางการ พันธมิตร คนหรือกลุ่มคน

2. โครงสร้างการเชื่อมโยง ซึ่งเป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ศูนย์กลางกับชายขอบ หรือกับส่วนต่าง ๆ ของขบวนการฯ เป็โครงสร้างของความร่วมมือระหว่างองค์กรกับส่วนต่าง ๆ ขององค์กร

ดังนั้น ตามแนวคิดของทฤษฎีการระดมทรัพยากร องค์กรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการระดมคนและทรัพยากร ทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรให้กับกิจกรรมการเคลื่อนไหวของขบวนการ ทำกรแข่งขันกับองค์กรอื่นๆ เพื่อแย่งชิงทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการปรับเป้าหมายและยุทธวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อการบรรลุเป้าหมายและการดำรงอยู่ต่อไปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Paul Byrne , 1996 : 35) อย่างไรก็ตาม แม้ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจะมองว่า ขบวนการทางสังคมคล้ายคลึงกับกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดัน เนื่องมีหน้าที่สำคัญของกลุ่มคือ การรวบรวมผลประโยชน์ แต่มีความแตกต่างที่สำคัญกล่าวคือ ทฤษฎีการระดมทรัพยากรมองว่า ขบวนการทางสังคมมีพื้นที่อยู่ตรงชายขอบหรือนอกระบบการเมืองปกติ ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์กระทำกรอยู่ภายในโครงสร้างการเมืองปกติ

ทฤษฎีการระดมทรัพยากรเปรียบเทียบขบวนการทางสังคมและกระบวนการทำงานขององค์ประกอบของขบวนการทางสังคมด้วยแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการมองขบวนการทางสังคมเสมือนภาคการผลิต กล่าวคือ องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมเปรียบได้กับบริษัทธุรกิจ (firms) ซึ่งองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เสนอเป้าหมายขององค์กรประเภทหรือชนิดเดียวกันมักจะรวมตัวในลักษณะเครือข่ายอุตสาหกรรม (Industry) ของขบวนการทางสังคม (Social Movement Industry-SMI) ขณะที่การรวมตัวของเครือข่ายขบวนการทางสังคมต่างๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ได้นำไปสู่การเป็นภาคส่วนของขบวนการทางสังคม (Social Movement Sector-SMS) หัวใจสำคัญของการระบุงค์ประกอบในทางทฤษฎีเหล่านี้ ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า กระบวนการทำงานของขบวนการทางสังคมมีลักษณะเหมือนการประกอบการผลิตทางธุรกิจ ที่มีความพยายามในการรวมตัวกันเป็เครือข่ายลักษณะ

ต่างๆ เพื่ออาศัยการเคลื่อนไหวร่วมในการสร้างพลังทบทวี และลดต้นทุนสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม
หนึ่งๆ

3.2 การระดมทรัพยากร

องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมจำเป็นต้องมีทรัพยากรสนับสนุนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมตาม
เป้าหมายได้ โดยผู้ที่เป็นเจ้าของและครอบครองทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมก็คือ
ปัจเจกบุคคล และกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในสังคม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ในหลายมิติ ดังนี้

- สมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน (*adherent*) คือ ปัจเจกบุคคล และกลุ่มองค์กรที่เชื่อในเป้าหมายร่วมของ
ขบวนการทางสังคม

- สมาชิกผู้สนับสนุน (*constituent*) คือ ปัจเจกบุคคลที่อุดหนุนทรัพยากรแก่องค์กรการเคลื่อนไหวทาง
สังคม

- สาธารณชนผู้เฝ้ามอง (*bystander public*) คือ ผู้ที่ไม่ได้เข้ามาเป็นสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกันแต่รับรู้
ในจุดหมายและกระทำการของขบวนการทางสังคม ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้มีลักษณะเป็น “ฝ่ายตรงกันข้าม”

(*opponent*) หรือ “ฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (*counter-movement*) ”

- ฝ่ายตรงกันข้าม (*opponent*) คือ ผู้ที่ทั้งไม่เห็นด้วยกับจุดหมายและการกระทำเพื่อนำไปสู่การบรรลุ
จุดหมายของขบวนการทางสังคม โดยอาจแบ่งออกเป็นฝ่ายต่อต้านที่เป็นชนชั้นนำ (*elite opponent*) ที่เป็นบุคคล
องค์กร สถาบันทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งสามารถครอบครองทรัพยากรขนาดใหญ่ และฝ่ายต่อต้านที่เป็นมวลชน
(*mass opponent*) ซึ่งหมายถึงปัจเจกบุคคล กลุ่มองค์กรที่มีการครอบครองทรัพยากรอย่างจำกัด

นอกจากนี้ ในปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งขบวนการทางสังคมกระทำอยู่ อาจแบ่งปัจเจกบุคคล หรือ
กลุ่ม องค์กรที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาจากการได้รับหรือไม่ได้รับประโยชน์จากความสำเร็จ ได้ดังนี้

- ผู้ได้รับประโยชน์โดยตรง (*potential beneficiary*) คือ ปัจเจกหรือกลุ่ม องค์กรที่เป็นส่วนหนึ่งของ
ขบวนการทางสังคมและได้รับประโยชน์จากความสำเร็จขององค์กรเคลื่อนไหว

- ผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์ (*conscience adherent*) คือ ปัจเจก หรือกลุ่ม องค์กรที่เป็น
ส่วนหนึ่งของขบวนการทางสังคม คือเป็นกลุ่มที่เห็นอกเห็นใจ ให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่รับประโยชน์จาก
ความสำเร็จขององค์กรเคลื่อนไหว

ทั้งนี้ การแบ่งประเภทผู้ถือครองทรัพยากรสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมออกเป็นประเภทต่างๆ ก็
เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์กระบวนการระดมทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังเช่น การ
พยายามเปลี่ยนแปลง ชักจูง สาธารณชนผู้เฝ้ามอง (*bystander public*) ให้เป็นสมาชิกผู้ร่วมจุดหมายเดียวกัน
(*adherent*) หรือการขยายเป้าหมายของขบวนการเพื่อขยายวงขอบของผู้ที่จะเข้ามารับประโยชน์โดยตรง การชัก
จูงหรือเปลี่ยนแปลงให้สมาชิกที่เชื่อในเป้าหมายร่วมให้เป็นสมาชิกผู้สนับสนุน และรักษาสถานภาพดังกล่าวนี้
เอาไว้ ฯลฯ เป็นต้น

McCarthy and Zald (1977:1225-1233) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการระดมทรัพยากร กระบวนการไหลเวียนทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมจากผู้ถือครองทรัพยากรประเภทต่างๆ กับการพัฒนาเติบโตของขบวนการทางสังคม ดังนี้

ประการแรก องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนหรือมีผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง (potential beneficiary) เข้าร่วมจำนวนมาก แต่การได้รับทรัพยากรสนับสนุนจากผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง (conscience adherent) ด้วย ยิ่งช่วยให้องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมและเครือข่ายอุตสาหกรรมของขบวนการทางสังคม (SMIs) พัฒนาจนนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้ เพราะผู้สนับสนุนที่ไม่ได้รับประโยชน์มักจะเป็นกลุ่มผู้ถือครองทรัพยากรประเภทเงินและเวลามากกว่ากลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง และเมื่อเงินและเวลาที่กลุ่มเหล่านี้ถือครองอยู่เพิ่มมากขึ้น ทรัพยากรเหล่านี้ก็จะสามารถจัดสรรให้กับผลประโยชน์อื่นๆ ที่เหนือผลประโยชน์ส่วนตนของผู้ถือครอง ซึ่งอาจเป็นการจัดสรรให้กับกลุ่มหรือขบวนการทางสังคมที่ตนไม่ได้เป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้น ขบวนการทางสังคมที่มีทรัพยากรประเภทเงินและเวลาที่จำกัด แต่มีทรัพยากรประเภทแรงงานจากกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจำนวนมาก จำเป็นที่จะต้องระดมทรัพยากรจากกลุ่ม ผู้ร่วมอุดมการณ์ที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง เพื่อที่องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมจะสามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้

ประการที่สอง องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พึ่งพา “ผู้สนับสนุนขจร (isolated constituents)” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ให้ทรัพยากรกับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเคลื่อนไหวขององค์กรนั้น การไหลเวียนทรัพยากรจากกลุ่มผู้สนับสนุนขจรที่แปลกแยกย่อมส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ เพราะความเกี่ยวข้องที่มีอยู่อย่างน้อยนิดและการแข่งขัน แย่งชิงทรัพยากรระหว่างองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ ทำให้ผู้สนับสนุนขจรอาจเปลี่ยนการสนับสนุนและการจัดสรรทรัพยากรให้กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ได้

นอกจากนั้น การที่ผู้สนับสนุนขจรจะตัดสินใจเลือกเป็นผู้สนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรของตนให้กับองค์กรใดจะอยู่บนฐานการนำเสนอเป้าหมายขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นๆ ดังนั้น การรณรงค์ผ่านสื่อและการโฆษณาประชาสัมพันธ์จึงเป็นกิจกรรมสำคัญในการช่วยประสานและเชื่อมโยงผู้สนับสนุนขจรเข้ากับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม ทำให้องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พึ่งพาทรัพยากรจากผู้สนับสนุนขจรต้องจัดสรรทรัพยากรส่วนใหญ่ให้กับกิจกรรมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์เป้าหมายและความสำเร็จขององค์กรในรูปแบบต่างๆ เช่น การสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ หรือ การสร้างการเป็นข่าวให้กับกิจกรรมขององค์กร เป็นต้น ที่สำคัญการนำเสนอเป้าหมายขององค์กรจำเป็นต้องสร้างความน่าสนใจ และแสดงถึงความคุ้มค่าเพราะปัจจัยเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเพื่อให้การสนับสนุนของผู้สนับสนุนขจร

ประการที่สาม องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เชื่อมโยงสมาชิกผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์และผู้สนับสนุนที่ไม่ได้ผลประโยชน์เข้ากับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านโครงสร้างแบบเครือข่ายพันธมิตรและผ่านการสร้างแรงจูงใจของความเป็นปึกแผ่นเพียงอย่างเดียว มีแนวโน้มที่จะเกิดความตึงเครียดและความขัดแย้งภายในเพราะพื้นฐานที่แตกต่างกันของทั้งสองกลุ่มอาจนำไปสู่ปัญหาการแบ่งแยกเป็นก๊ก เหล่าภายในองค์กรและ

ปัญหาความเป็นเอกภาพขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับผลประโยชน์จัดสรรทรัพยากรที่ตนถือครองอยู่ให้กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมมากกว่าหนึ่งองค์กร

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์กระบวนการระดมทรัพยากรจากกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์กับผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้น มีข้อถกเถียงที่สำคัญ 3 ประการคือ

ประการแรก ผู้ที่ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักเป็นกลุ่มบุคคล องค์กรที่ครอบครองทรัพยากรมาก และไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับขบวนการเพียงเพราะผลประโยชน์หรือแรงกระตุ้นด้านวัตถุ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่ให้ทรัพยากรสำหรับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมและเครือข่ายการเคลื่อนไหวมากกว่าหนึ่งองค์กร ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งเรื่องความจงรักภักดีต่อองค์กรและปัญหาความจริงจังยั่งยืนของความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม

ประการที่สอง องค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมที่พยายามจะเชื่อมโยงผู้ที่ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์เข้ากับองค์กรโดยตรงแบบตัวต่อตัว อาจส่งผลทางลบต่อองค์กร เพราะการมีพื้นฐานที่แตกต่างกับกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรงและการเป็นบุคคลภายนอก นอกจากจะส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรแล้ว ยังก่อให้เกิดการแบ่งเป็นก๊ก เหล่าในองค์กร อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวอาจแก้ไขโดยวิธีการเชื่อมโยงผู้ที่ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์แบบพันธมิตรเครือข่ายแทนการเชื่อมโยงแบบตัวต่อตัว ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงที่หลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กรและปัญหาความชอบธรรมในการทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงแทนกลุ่มผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง (beneficiary constituents) อีกด้วย

ประการที่สาม ความเกี่ยวพันระหว่างผู้ที่ให้การสนับสนุนแต่ไม่ได้รับประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงในองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมและเครือข่ายเคลื่อนไหว ยังส่งผลต่อความลึกซึ้งของยุทธวิธีต่อสู้ของขบวนการทางสังคมด้วย

จากกระบวนการระดมทรัพยากร กระบวนการเคลื่อนไหวเวียนทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม จะเห็นได้ว่า ความเกี่ยวข้องของผู้ถือครองทรัพยากรประเภทต่างๆ กับองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ขบวนการทางสังคมสามารถพัฒนา เติบโต หรือในทางตรงข้าม นำไปสู่การถดถอยและความล้มเหลวได้

3.3 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว

ในส่วนของมิตียุทธวิธีการเคลื่อนไหวต่อสู้นั้น พบว่าวิธีหลักในการเคลื่อนไหวเพื่อบรรลุจุดหมาย เป้าประสงค์ ผลประโยชน์หรือความต้องการของขบวนการทางสังคม คือ การใช้การกระทำรวมหมู่ (collective action) ด้วยยุทธวิธีขัดขวางระบบปกติ (disruptive tactics) อันได้แก่ การกระทำการระดมมวลชนและผู้สนับสนุน (mass mobilization) การสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) ของผู้คนในขบวนการ หรือการสร้างเหตุการณ์การชุมนุมประท้วง ฯลฯ การสร้างอำนาจและอิทธิพลผ่านวิธีการดังกล่าวนี้เกิดขึ้นนอกพื้นที่และช่องทางระบบการเมืองปกติ และมักมีลักษณะการเคลื่อนไหวที่ขัดแย้งกับโครงสร้างสถาบันที่ลึกรากปักฐานใน

สังคม ซึ่งได้นำไปสู่การต่อต้านขัดขวางและการปราบปรามโดยรัฐหรือฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (counter-movement)

ดังนั้น กิจกรรมการเคลื่อนไหวต่อสู้จึงเรียกร้องความเอาใจจริงเอาใจ ความผูกพัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเป็นปึกแผ่นของผู้คนที่เดือดร้อนโดยผ่านกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม กล่าวได้ว่า ฐานทรัพยากรสำหรับการเคลื่อนไหวจึงอยู่ที่การระดมผู้คน เพราะขบวนการทางสังคมไม่สามารถเข้าถึง ครอบครอง และใช้ประโยชน์ทรัพยากรในระบบการเมืองปกติได้ บางครั้งขบวนการทางสังคมจึงถูกมองว่า เป็นความไม่ทันสมัยที่ซ่อนอยู่ในสังคมสมัยใหม่ เพราะขบวนการทางสังคมไม่กระทำการผ่านโครงสร้าง สถาบัน หรือองค์กร และกระบวนการทางการเมืองที่มีการแบ่งแยกแยะแ่งหน้าอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากการเมืองแบบกลุ่มผลประโยชน์ที่อาศัยช่องทางและกลไกในกระบวนการตัดสินใจในระบบปกติ เป็นช่องทางในการต่อสู้และเจรจาต่อรอง การต่อสู้ของกลุ่มผลประโยชน์จึงเป็นการต่อสู้ทางการเมืองแบบลับบปี เป็นการต่อสู้เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงสร้างของสถาบัน/องค์กรแบบทางการ ขณะที่ขบวนการทางสังคมเน้นวิธีการระดมผู้คนที่ไม่ได้ อยู่ในสังกัดกลุ่ม/องค์กรแบบทางการ กล่าวในอีกความหมายหนึ่งก็คือ การเคลื่อนไหวแบบขบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ที่สำคัญของกลุ่มผู้คนที่ถูกกีดกันออกจากกระบวนการเมืองปกติ (excluded group)

5. พัฒนาการของทฤษฎีการระดมทรัพยากร

งานบุกเบิกสำคัญของทฤษฎีการระดมทรัพยากร คือ “Resource Mobilization and Social Movements” ของ McCarthy และ Zald นั้น Buechler เรียกว่า “ตัวแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Model) (Buechler, 2002:35) เพราะมองขบวนการทางสังคมเสมือนการประกอบการธุรกิจในภาคการผลิต ซึ่งบทบาทของผู้บุกเบิกหรือผู้ประกอบการ และองค์กรธุรกิจ มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว มีสมมุติฐานเบื้องต้นในการอธิบายที่สำคัญคือ *ประการแรก* ความเดือดร้อน ความโกรธ การดิ้นรนเชิงเปรียบเทียบ เป็นเงื่อนไขจำเป็น แต่ไม่เพียงพอต่อการเกิดขบวนการทางสังคม *ประการที่สอง* หัวใจสำคัญของขบวนการทางสังคมอยู่ที่ “ทรัพยากร” และ “การระดมทรัพยากร” *ประการที่สาม* ให้ความสำคัญต่อองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการทำให้ขบวนการได้มาซึ่งทรัพยากร *ประการที่สี่* แม้จะให้ความสำคัญต่อบทบาทของสาธารณชน กลุ่มและองค์กรซึ่งอยู่ในบริบทแวดล้อมขบวนการทางสังคม แต่ก็ให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้ในฐานะเป็นตัวกำหนดการไหลเวียนทรัพยากรขององค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม

พัฒนาการในช่วงต่อมาก็คือ “ตัวแบบการเมือง” (political model) (Buechler, 2002: 36) ซึ่งเห็นว่า ทรัพยากรและองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ และเป็นการละเลยต่อบริบททางการเมืองและสังคมที่ขบวนการทางสังคมดำรงอยู่ ซึ่งตัวแบบการเมืองนี้ก็คือ “ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง (Political Process Theory)” ซึ่ง Doug McAdam (1982) ได้สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายการก่อจลาจลของคนผิวดำในสหรัฐอเมริกา ช่วงปี ค.ศ.1930-1970 โดยได้ขยายแง่มุมการวิเคราะห์เงื่อนไข ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกัน กระบวนการกำหนดและการพัฒนายุทธวิธีเคลื่อนไหวต่อสู้ไปสู่ปัจจัยภายนอกองค์กรการเคลื่อนไหวทางสังคม อัน

ได้แก่ เงื่อนไขโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) และเงื่อนไขฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (counter-movement)

อย่างไรก็ตาม การอธิบายการกระทำรวมหมู่ที่เกิดขึ้นโดยใช้ตัวแบบผู้ประกอบการ และตัวแบบกระบวนการทางการเมือง ยังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ทฤษฎีเหล่านี้อธิบายเชิงโครงสร้างเป็นหลัก ทำให้ดูราวกับว่าการระดมผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการต่างๆ มีลักษณะหยุดนิ่งคงที่ (static) ทั้งที่การตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้คน นอกจากนี้ ขบวนการทางสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะประสบความสำเร็จได้ ก็มิได้ขึ้นอยู่กับการระดมทรัพยากรตามทฤษฎีการระดมทรัพยากรแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ การสร้างความหมายใหม่ๆ ให้กับสิ่งที่ขบวนการเรียกร้อง ซึ่งความหมายต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นนี้จะต้องมีความแตกต่างไปจากความหมายที่มีอยู่เดิมในสังคมเพื่อให้เกิดความสนใจและความตระหนักถึงสิ่งที่ขบวนการเรียกร้องและจะนำมาสู่การสนับสนุนจากส่วนต่างๆ ของสังคมในที่สุด

ดังนั้น การอธิบายการเกิดขึ้นของขบวนการทางสังคมในระยะต่อมาจึงเชื่อมโยงมุมมองจิตวิทยาสังคมกับทฤษฎีการระดมทรัพยากรเข้าด้วยกัน นั่นคือ ทฤษฎีการสร้างกรอบโครงทางวัฒนธรรม (Cultural Framing Theory) หรือที่ Buechler (2002: 40) เรียกว่า ทฤษฎีการสร้างความหมายทางสังคม (Social Constructionist Theory) โดยพัฒนาการของทฤษฎีการระดมทรัพยากรไปสู่ทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง และการนำกรอบการวิเคราะห์ด้านวัฒนธรรมกลับเข้ามาใช้ในการวิเคราะห์ภายใต้ทฤษฎีการสร้างความหมายทางสังคมจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทที่ 3

ในทัศนะของ Kitchelt (1991 : 329-330) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร มีองค์ประกอบหลักที่ใช้อธิบายการเข้าร่วมการกระทำรวมหมู่ มีดังนี้

1. การคำนวณผลได้ผลเสียของการเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล โดยปัจเจกบุคคลรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ต้องการจากการกระทำรวมหมู่ นั้นแสดงว่า มีความชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเหตุแห่งการกระทำรวมหมู่ ซึ่งเท่ากับว่าขบวนการทางสังคมเกิดมาจากความมีเหตุมีผล
2. ในการเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวนั้น ปัจเจกบุคคลมีความสามารถที่จะพิจารณาว่าควรจะใช้ยุทธวิธี กลวิธีอย่างไร ในการกระทำรวมหมู่ ท่ามกลางโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ปรากฏอยู่
3. ความเดือดร้อน (grievances) ในสังคมเป็นสิ่งที่มิได้อยู่โดยทั่วไปในสังคม แต่ผู้ประกอบการของขบวนการทางสังคม เป็นตัวกระตุ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปมวลชนที่ไม่เป็นรูปเป็นร่างและความต้องการของคนเหล่านี้ให้ประสานความร่วมมือและทำให้เกิดมีจุดประสงค์เดียวกันของขบวนการ ซึ่งหมายความว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากร ให้ความสำคัญแก่องค์การเคลื่อนไหวทางสังคมว่าเป็นกระดูกสันหลังของขบวนการทางสังคม
4. ความรู้ เงิน แรงงาน ความเป็นปึกแผ่น (solidarity) และความชอบธรรม (legitimacy) เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่จะทำให้ขบวนการสามารถที่จะสร้างองค์กรและมีความมีประสิทธิภาพในการต่อสู้เพื่อบรรลุเป้าหมายของขบวนการ

5. ขบวนการทางสังคมกระทำภายใต้โครงสร้างโอกาสที่ไม่แน่นอน ซึ่งอาจจะเอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการระดม รูปแบบของยุทธวิธีการต่อสู้ และความสำเร็จก็ได้ ปัจจุบันเรียกว่า โครงสร้างโอกาสทางการเมือง

6. ทฤษฎีการระดมทรัพยากรยอมรับลักษณะของขบวนการทางสังคมที่กว้างขวางมาก ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำรวมหมู่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ (belief) สิ่งที่ต้องการ (preference) ฯลฯ รวมทั้งความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการระดมรวมหมู่ (collective mobilization)

6. บทสรุป

กล่าวโดยสรุป สิ่งที่ทฤษฎีการระดมทรัพยากรต้องการอธิบายก็คือ กระบวนการของการระดมรวมหมู่ โดยเห็นว่า การถูกกลืนรอนชิงเปรียบเทียบกับเงื่อนไขจำเป็นแต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดขบวนการทางสังคม จึงนับเป็นการต่อขาดการอธิบายจากกรอบของกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน แต่มองว่า การเข้ามาร่วมในขบวนการทางสังคมเกิดจากการคำนวณผลได้ผลเสียที่จะได้จากการเข้าร่วม เพราะการที่ปัจเจกบุคคลต้องการผลประโยชน์ไม่ได้หมายความว่าต้องแสดงพฤติกรรมร่วมเสมอไป ทฤษฎีการระดมทรัพยากรจึงต้องการจะอธิบายว่าปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในขบวนการทางสังคมเพราะเหตุใด เมื่อใด และให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง องค์การการเคลื่อนไหวทางสังคม โครงสร้างโอกาสทางการเมือง และให้ความสำคัญอย่างมากต่อองค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมในฐานะที่เป็นกระดูกสันหลังของขบวนการทางสังคม

ข้ออ่อนหรือข้อถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ต่อทฤษฎีการระดมทรัพยากรก็คือ ประการแรก ทฤษฎีการระดมทรัพยากรไม่ได้สนใจตอบคำถามเหตุใด (Why) ขบวนการทางสังคมจึงเกิดขึ้น และมีจุดเน้นการวิเคราะห์ที่อยู่มิติด้านองค์กรและทรัพยากร ละทิ้งเงื่อนไขเบื้องต้นเชิงโครงสร้างในการอธิบายการเกิดขบวนการทางสังคม และไม่ได้สนใจการให้ความหมาย คุณค่าของขบวนการทางสังคมในฐานะที่เป็นการกระทำรวมหมู่ การละทิ้งปัจจัยเชิงโครงสร้างทำให้ทฤษฎีดังกล่าวนี้อธิบายขบวนการทางสังคมผ่านยุทธวิธีการเคลื่อนไหว โดยไม่สนใจมิติความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ทางอำนาจ เหมือนดังการอธิบายของทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่

ประการที่สอง ทฤษฎีการระดมทรัพยากรมีจุดเน้นการวิเคราะห์ที่อยู่การกระทำรวมหมู่ที่มีเหตุผล และจำกัดอยู่ในพื้นที่ทางการเมือง ขบวนการทางสังคมจึงดูเหมือนจะถูกลดทอนลงเหลือเพียงการประท้วงทางการเมือง (political protest) และมีบทบาทแค่เพียงเป็นผู้จัดการเกี่ยวกับทรัพยากร การผลิตคิดค้นยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ฯลฯ

ประการที่สาม ทฤษฎีขบวนการระดมทรัพยากร ละทิ้งมิติทางด้านจิตวิทยา และมิติด้านสัญลักษณ์และค่านิยมของการกระทำทางสังคมโดย ไม่ให้ความสำคัญกับการต่อสู้แย่งชิงในพื้นที่ทางวัฒนธรรม กระบวนการผลิตสัญลักษณ์ และกระบวนการสร้างนิยาม ความหมาย และการสถาปนาอัตลักษณ์ใหม่ของผู้คนในสังคม

ประการที่สี่ ขบวนการทางสังคมในทัศนะของทฤษฎีการระดมทรัพยากรมีลักษณะเดียวกับกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มผลักดัน วิเคราะห์ขบวนการทางสังคมร่วมสมัยในลักษณะกลุ่ม องค์กรที่มีเป้าหมายทาง

เศรษฐกิจและการแข่งขันให้ได้ชัยชนะในตลาดการเมือง เพียงแต่มีความแตกต่างในด้านยุทธวิธีการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่สร้างพลังจากพื้นที่นอกกรอบการเมืองในระบบปกติ ไม่ได้มองขบวนการทางสังคมในฐานะตัวกระทำการทางสังคมที่มุ่งควบคุมความเป็นประวัติศาสตร์ (historicity) เหมือนดั่งนักทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่

.....

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เจมส์ เมดีสัน. 1787. The Federalist Paper. อ้างถึงใน ไมตรี อินทสุต, 2521. กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง: ความหมายและแนวการศึกษา. **รัฐศาสตร์นิเทศ 1** (มิถุนายน) : 69-165.
- พฤทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว., 2531. **ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พฤทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว., 2538. **กลุ่มผลักดัน (Pressure Group)**. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการเมืองการปกครองสหราชอาณาจักร คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไมตรี อินทสุต, 2521. กลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง: ความหมายและแนวการศึกษา. **รัฐศาสตร์นิเทศ 1** (มิถุนายน) : 69-165.
- แสง รัตนมงคลมาศ. 2513. กลุ่มอิทธิพล: กำเนิด บทบาท ผู้สร้างและทัศนคติต่อการเปลี่ยนแปลง. ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เศรษฐ คุศรีพิทักษ์ และ แสง รัตนมงคลมาศ (บก). 2513. **สัตว์การเมือง**. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

- Bently, Arthur. 1967. **The Process of Government**. Cambridge, Mass: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Byrne Paul , 1996. **Social Movement in Britain** . London and New York.
- Buechler, Steven M. 2002. Social Movement in Advance Capitalism: The Political Economy and Cultural Construction of Social Activism. **American Journal of Sociology** 108:
- Blumer, Herbert. 1969. Collective behavior. in A. M. Lee (ed.), **Principles of Sociology**. Pp. 165- 211. New York: Barnes and Noble.
- Castles, F. G. 1967. **Pressure Group**. London: KEGAN PAUL.
- Kitschelt, Herbert P. 1991. Resource Mobilization Theory: A Critique. In Dirk Gerdes and Dieter Rucht. **Research on Social Movement: The State of the Art**. Pp. 235-271. Frankfurt, Colo: Westview.
- Le Bon, Guatave. 1960. **The Crowd**. New York: Viking.
- McAdam, Doug. 1982. **Political Process and the Development of Black Insurgency 1930 – 1970**. IL: University of Chicago Press.

- McCarthy, John D. and Zald, Myer N. 1977. Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory. *American Journal of Sociology* 82: 1212 – 1241.
- Olson, Mancur. 1965. *The Logic of Collective Action*. New York: Schocken.
- Park Robert E., 1967. *On Social Control and Collective Behavior*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tarrow, Sidney. 1999. *Power in Movement Social Movement and Contentious Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Tocqueville, Alexis de. 1966. *The Old Regime and the French Revolution*. Stuart (trans,) Garden City, New York: Doubleday and Company.
- Truman, David. 1951. *The Governmental Process*. New York: Knopf.